
Elsbeth van der Laan - van Wees: OETC in het basisonderwijs. *De juiste notitie die fout is*

Eind juni verscheen de notitie *Intensivering onderwijs in allochtone levende talen in het primair onderwijs*. Hierin maakt staatssecretaris Netelenbos haar plannen bekend voor het onderwijs in eigen taal en cultuur (OETC) op de basisschool. Nog voor de notitie verscheen, was er al veel over te doen geweest. Er circuleerden namelijk enkele 'foute' notities die velen alarmeerden. Niet in de laatste plaats voelde ex-staatssecretaris Wallage zich bijvoorbeeld geroepen in een vroeg stadium afstand te nemen van de plannen van zijn partijgenoot. In juni verscheen dan uiteindelijk de 'juiste' notitie, maar de hoeveelheid stof die erdoor opwaait is gelijk gebleven. Wat is namelijk het geval?

Voor een deel zijn Netelenbos en een groot deel van de rest van de wereld het best met elkaar eens. Het belang van OETC wordt namelijk onderkend en de overheid moet leerlingen in staat stellen om OETC te blijven volgen. OETC heet voortaan Onderwijs in Allochtone Levende Talen (OALT), want ook diegenen voor wie het niet de 'eigen' taal is, moeten eraan deel kunnen nemen. Dit lijkt me een belangrijk uitgangspunt.

Netelenbos noemt drie redenen om OALT als overheidsvoorziening te handhaven. Ten eerste is OALT belangrijk voor de emancipatie en participatie van allochtonen in de Nederlandse samenleving. Om je te kunnen oriënteren op de 'buitenwereld', moet je je bewust zijn van wie je bent. Allochtone leerlingen moeten met hun eigen culturele bagage naar buiten kunnen treden. Deze oriëntatie kan ook voor de derde en vierde generatie van belang zijn. Je moet weten waar je vandaan

komt, om te weten waar je naar toe gaat.

Ten tweede kan OALT bijdragen aan een economisch krachtig Nederland. De economische contacten tussen Europese en Turkse bedrijven nemen elk jaar in omvang toe. In een steeds mondiale economie is parate talenkennis van groot belang.

Ten slotte draagt OALT bij aan het meer intercultureel worden van de Nederlandse samenleving als geheel. In de notitie legt Netelenbos niet uit wat ze hier precies onder verstaat. Ze bedoelt waarschijnlijk dat docenten bijvoorbeeld Turkse of Arabische collega's krijgen en dat leerlingen zien dat de talen een plaats krijgen binnen school.

Voor wat betreft het belang dat aan OETC wordt toegekend lijkt de notitie van Netelenbos in ieder geval aan te sluiten bij de heersende meningen in het OETC-veld: OALT is belangrijk en moet blijven. Waarom vind ik, en velen met mij, de notitie dan toch zo fout?

Over raketten en transfer

Ten eerste zijn er volgens mij wel meer redenen te geven om OALT door de overheid te laten stimuleren. Om te beginnen noemde José van Wely in *Moer* (1995 • 3, p. 127-128) het didactisch principe om aan te sluiten bij de beginsituatie van de leerling. Het argument dat je nooit recht kunt doen aan de beginsituatie van ieder kind, is geen reden om het dan maar voor een grote groep kinderen niet eens te proberen.

Daarnaast zijn er redenen te noemen die te maken hebben met het belang van OALT voor het leren van de Nederlandse taal. Eén reden is een soort tweetrapsraket. Als kinderen OALT volgen, kan dit een gevoel van veiligheid geven. Geen onbelangrijk punt wanneer je je de taal- en cultuurschok voorstelt van allochtone kleuters bij aanvang van het onderwijs. Dit gevoel van veiligheid kan leiden tot een grotere motivatie om Nederlands te leren.

Er zijn ook aanwijzingen dat OALT in een ondersteunende functie op een directere manier voor Nederlandstalig onderwijs belangrijk kan zijn. Tot nog toe is nooit voldoende vastgesteld dat OALT een positieve transfer heeft naar het verwerven van de tweede taal. Maar het omgekeerde is ook nooit geconstateerd: dat OALT de veroorzaker zou

zijn van geringere Nederlandse taalvaardigheid of achterblijvende schoolprestaties. De tendens van de onderzoeken tot nog toe is: het baat niet duidelijk, maar het schaadt in ieder geval niet. Veel meer is ook nog niet te verwachten van dergelijk onderzoek, want er worden nu pas programma's ontwikkeld die duidelijk de transfer van moedertaal naar tweede taal tot doel hebben. En deze programma's lijken vooralsnog hun doel te bereiken. In Rotterdam bijvoorbeeld wordt sinds enige tijd op sommige scholen de volgende werkwijze gehanteerd. Op de school wordt gewerkt met NT2-materialen zoals *Knoop het in je oren* en *Laat wat van je horen*. Eén week voor dit NT2-aanbod krijgen de leerlingen het te behandelen thema in de eigen taal, op hun eigen niveau. Dit stelt leerlingen in staat niet alleen op het niveau van benoemen bezig te zijn, maar ook over emoties en dergelijke te praten. In de Nederlandstalige les kunnen aan de aldus behandelde concepten de Nederlandse woorden 'gehangen' worden. In de praktijk blijkt deze werkwijze goed te werken. Het lijkt mij interessant als er over een paar jaar een onderzoek zou plaatsvinden naar de resultaten van dergelijk onderwijs in termen van taalvaardigheid in het Nederlands en van schoolsucces.

Van positieve transfer hoef je op dit moment om een andere reden ook nog niet veel te verwachten op de meeste scholen.

Op veel scholen is de OETC-docent in de school een vreemde eend in de bijt. Bovendien spreekt hij of zij – vaak geworven in de thuislanden – geen Nederlands. In de toekomst komt hier verandering in. Sinds februari 1995 moeten OETC docenten namelijk de Nederlandse taal beheersen op (CITO)niveau II. En er zullen hopelijk steeds meer meertalige studenten de lerarenopleidingen verlaten.

Regelgeving onder vuur

Niet alleen zijn er dus wel meer redenen te geven voor het belang van OALT. Een prangend gevoel van onbehagen wordt vooral veroorzaakt door het voorstel van Netelenbos om de huidige regelgeving te veranderen.

Op dit moment kunnen scholen OETC aanbieden als acht of meer leerlingen van één taalgroep OETC willen volgen. De mogelijk-

heid voor OETC geldt voor Molukse leerlingen, leerlingen met ten minste één ouder uit de traditionele wervingslanden, leerlingen met ten minste één ouder als erkende vluchteling en leerlingen afkomstig een EG- of EER-land. OETC wordt alleen aangeboden in een aantal doeltalen waaronder Turks en Arabisch. De leerlingen kunnen tweeëneenhalf uur binnen schooltijd en tweeëneenhalf uur buiten schooltijd les krijgen. Tweetalige opvang is ook mogelijk bij voldoende omvang per taalgroep.

In de nieuwe regelgeving komen deze voorschriften voor doelgroepen, doeltalen en dergelijke te vervallen. De immigratie is in de loop der tijd gedifferentieerder geworden door internationalisering van de economie, vrijer personenverkeer binnen de EG en doordat uit meer landen groepen vluchtelingen komen. Daarom moeten gemeenten de mogelijkheid krijgen om lokaal naar behoefte OALT te regelen. De overheid zal zorgen voor doeluitkeringen aan gemeenten en zij zal toezicht blijven houden op de kwaliteit van OALT. De gemeenten kunnen met het geld op verzoek OALT aanbieden en bepalen daarbij voor wie en door wie OALT wordt gegeven en hoe het OALT-aanbod eruit moet komen te zien. Een aantal daartoe aangewezen scholen tenslotte verzorgt het onderwijs.

Op een bepaalde manier is de voorgestelde regelgeving best gunstig. Meer leerlingen zullen in hun eigen taal onderwijs kunnen krijgen. Wanneer OALT wordt gebruikt als ondersteuning van het reguliere onderwijs (in het geval van tweetalige opvang bijvoorbeeld), kan het bovendien geïntegreerd binnen het schoolprogramma plaatsvinden.

Toch kleven er nogal wat bezwaren aan het voorstel van Netelenbos. Het belangrijkste punt dat onder vuur ligt, is het het plan de gemeenten de verantwoordelijkheid te geven het OALT-aanbod te bepalen. Met de notitie geeft de overheid aan dat zij OALT werkelijk belangrijk vindt. In het verlengde daarvan zou je verwachten dat zij dan ook echt verantwoordelijkheid voor OALT neemt, door landelijk bijvoorbeeld te zorgen voor goede materialen en goed te kijken naar de aansluiting tussen de lessen en de rest van het onderwijs. Netelenbos steunt niet voor niets de

oprichting van een Projectgroep OALT die dat soort landelijke impulsen kan geven, analoog aan de Projectgroep NT2. Maar komt het landelijke aspect niet ernstig in het gedrang als gemeenten naar eigen inzicht OALT mogen aanbieden? En zijn er in iedere gemeente wel genoeg deskundigen om zorg te dragen voor een goed OALT-aanbod? Het lijkt mij een wankel basis als gemeenten hun eigen koers mogen bepalen. Of, met de woorden van Wal-lage op 5 april tijdens een symposium 'OET' van het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum: 'als het water van de dijken heel hoog komt, dan gaan we ons niet per 100 meter dijk afvragen wie daarvoor verantwoordelijk is. Dan gaat de minister van Verkeer en Waterstaat een deltaplan maken om de dijken hoger te maken. Als we vaststellen dat integratie in ons land nog lang niet goed loopt – en dat loopt nog niet goed – dan gaan we niet doen alsof het integratievraagstuk maar een soort georganiseerde knokpartij in de wijk moet zijn, maar dan moet de rijksoverheid voor een aantal essentiële onderdelen verantwoordelijkheid nemen.' Waaronder een zwaardere kwaliteitsbewaking van het OALT-aanbod.

Ook de bepaling dat OALT, wanneer het geen ondersteunende functie heeft, buiten schooltijd gegeven moet worden, stuit op weerstand. Het is vreemd dat eigen taal als onderwijsaanbod anders behandeld wordt dan alle andere vakken. Daarnaast komt de derde reden die Netelenbos in haar notitie noemt (het bijdragen tot het intercultureler worden van de samenleving) in het geding als OALT buiten schooltijd gegeven gaat worden. De leerlingen die OALT volgen, vormen op die manier een uitzondering ten opzichte van autochtone leerlingen en ook docenten blijven zo min of meer onzichtbaar.

Mijns inziens is deze notitie op een aantal punten behoorlijk fout. Als we ervoor kiezen OALT een plaats te geven binnen het basis-onderwijs, dan moet er van overheidswege juist meer, en vooral inhoudelijke bemoeienis komen met betrekking tot OALT. Alle leerlingen moeten met het potentieel dat ze meebrengen tot betere schoolprestaties komen, zonder dat sommige groepen buitenbeentjes worden. En liefst onafhankelijk van de gemeente waarin ze toevallig wonen.